

วารสารมานุษยวิทยา

Journal of Anthropology, Sirindhorn Anthropology Centre (JASAC)

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2565)

Volume 5 Number 2 (July-December 2022)

ISSN 2630-001X (Print) 2773-9619 (Online)

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

กรุงเทพมหานคร

จุฬ

วารสารมานุษยวิทยา

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2565)

วารสารมานุษยวิทยาเป็นวารสารวิชาการของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) มีเป้าหมายสำคัญ 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่งการสนับสนุนยกระดับ และเผยแพร่การศึกษาใหม่ ๆ ทางมานุษยวิทยาที่อธิบายพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประการที่สอง การสนับสนุนให้นักมานุษยวิทยารุ่นต่าง ๆ ได้ผลิตงานวิชาการที่มีคุณภาพ สามารถอธิบายสภาพปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ รวมถึงความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรมและอคติทางสังคม ประการที่สาม การส่งเสริมความเข้าใจและเปิดโลกทัศน์ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการศึกษาชีวิตมนุษย์ เป้าหมายทั้ง 3 ประการนี้คือปรัชญาและพันธกิจสำคัญของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรที่เล็งเห็นว่าความรู้ทางมานุษยวิทยาคือสิ่งที่จำเป็นต่อสังคมเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของมนุษย์และความแตกต่างทางสังคมในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

วารสารมานุษยวิทยามีการตีพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม โดยเปิดรับข้อเสนอบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษผ่านระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journal Online)

สามารถอ่านและดาวน์โหลดบทความได้ที่ <https://tci-thaijo.org/index.php/jasac>

Journal of Anthropology, Sirindhorn Anthropology Centre (JASAC)

Volume 5 Number 1 (July-December 2022)

The Journal of Anthropology, an academic publication of the Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization) (SAC), has 3 important objectives. Firstly, to encourage, enhance and circulate new anthropological works that demonstrate the socio-cultural dynamics of human societies from the past to present. Secondly, to support anthropologists of all generations in creating qualified research papers that investigate social issues that have affected human values, dignities, as well as social inequality, injustice, and prejudice. Thirdly, to advocate and promote fresh perspectives and approaches in studying human activities. These three objectives are the philosophical underpinning of the SAC's mission, which recognizes that anthropological knowledge is essential for creating peaceful coexistence of human and societal differences in our rapidly changing globalized world.

The Journal of Anthropology publishes 2 issues each year, the first issue of January-June and the second issue of July-December. We welcome academic contribution both in Thai and English. Articles can be submitted through our online system.

visit journal: <https://tci-thaijo.org/index.php/jasac>

คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ

นิติ ภาวครพันธุ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศิราพร ณ ถลาง	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อานันท์ กาญจนพันธุ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ยศ สันตสมบัติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ชัยนธ์ วรรณะภูติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เสมอชัย พูลสุวรรณ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ธนิช เลิศชาญฤทธิ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รัศมี ชูทรงเดช	มหาวิทยาลัยศิลปากร
โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

กองบรรณาธิการ

โสวัตรี ณ ถลาง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
จักรพันธ์ ชัดชุ่มแสง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
วสันต์ ปัญญาแก้ว	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อนุสรณ์ อนุโน	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ยุกติ มุกดาวิจิตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พิเชฐ สายพันธ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
บุญเลิศ วิเศษปรีชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สายพิน ศุพุทธมงคล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
กนกวรรณ ธราวรรณ	มหาวิทยาลัยมหิดล
สิริพร สมบูรณ์บุรณะ	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ดำรงพล อินทร์จันทร์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
เอกรินทร์ พึ่งประชา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ตรงใจ หุตางกูร	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

บรรณาธิการ

นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
------------------	-------------------------

ผู้ช่วยบรรณาธิการและประสานงานทั่วไป

นพพล เมฆมาก	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
-------------	-------------------------

Advisory Board:

Niti Pawakapan
Siraporn Nathalang
Anan Ganjanapan
Yos Santasombat
Chayan Vaddhanaphuti
Samerchai Poonswan
Thanik Lertcharnrit
Rasmi Shoocongdej
Komatra Chuensatiansup

Chulalongkorn University
Chulalongkorn University
Chiang Mai University
Chiang Mai University
Chiang Mai University
Thammasat University
Silpakorn University
Silpakorn University
Princess Maha Chakri Sirindhorn
Anthropology Centre

Editorial Board:

Sowatree Nathalang
Jaggapan Cadchumsang
Pinkaew Laungaramsri
Wasan Panyagaew
Anusorn Unno
Yukti Mukdawijitra
Pichet Saiphan
Boonlert Visetpricha
Saipin Suputtamongkol
Kanokwan Tharawan
Siriporn Somboonburana
Damrongphon Inchan
Ekarin Phungpracha
Trongjai Hutangkura

Kasetsart University
Khon Kaen University
Chiang Mai University
Chiang Mai University
Thammasat University
Thammasat University
Thammasat University
Thammasat University
Thammasat University
Mahidol University
Walailak University
Silpakorn University
Silpakorn University
Princess Maha Chakri Sirindhorn
Anthropology Centre

Editor:

Narupon Duangwises

Princess Maha Chakri Sirindhorn
Anthropology Centre

Assistant editor:

Nopphol Mekmak

Princess Maha Chakri Sirindhorn
Anthropology Centre

ที่ทำการกองบรรณาธิการ

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

20 ถนนบรมราชชนนี ตำบลจันทน์ กรุงเทพมหานคร 10170

โทร 02 880 9429-3807

Editorial Offices

Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization),

20, Boromrachachonni Road, Taling-Chan, Bangkok, Thailand, 10170,

tel. (+662) 8809429 ext. 3807

ออกแบบปก

วิสูตร สิงห์โส

จัดรูปเล่ม/ ตรวจพิสูจน์อักษร

วรัญญา เพ็ชรคง

จัดพิมพ์โดย

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กรุงเทพฯ โทร. 02-880-9429

ISSN

2630-001X (Print) 2773-9619 (Online)

copyrights@2021 by Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre
(Public Organization)

สารบัญ (Contents)

บทบรรณาธิการ	8
บทความวิชาการ	
มานุษยวิทยาหลังมนุษยนิยม กับ Science/ Climate Fictions จักรกริช สังขมณี	11
เซ็กส์ในนคร: การเมืองเรื่องพื้นที่ งานบริการทางเพศ และแรงงานข้ามชาติชาวไทยในเนเธอร์แลนด์ จิราพร เหล่าเจริญวงศ์	55
มานุษยวิทยากับการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงมรดกในประเทศไทย ปิยรัตน์ บั่นลี	101
เส้นแบ่งและรอยต่อของพื้นที่และเวลาระหว่างผีและคนไทดำในกะล๋อห่ง ฐานิดา บุญวรรณ	131
แดนกานพลูของ คอสมัส ผู้ล่องอินเดียว: “น่านสมุทรคาบหมู่เกาะ” ของเอเชียอาคเนย์ในศตวรรษที่ 6 ตรงใจ หุตางกูร	161
บทความปริทัศน์	
ความเป็นพลเมืองอาหาร: ปฏิบัติการทางสังคมเพื่อขับเคลื่อน ระบบอาหารอย่างยั่งยืน เอกรินทร์ ฝั่งประชา	241
แนวปฏิบัติสำหรับการส่งบทความ	252

บทบรรณาธิการ

นฤพนธ์ ตัววิเศษ

มานุษยวิทยาพหุมนุษย์ (posthuman anthropology) เป็นเรื่องถกเถียงและจุดเปลี่ยนในการทำความเข้าใจชีวิตทางสังคมของมนุษย์ที่สำคัญในคริสต์ศตวรรษที่ 19 บทความของจักรกริช สังขมณี พยายามนำเราย้อนไปตรวจสอบและพิจารณาว่าการใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างมนุษย์และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ที่ถูกอธิบายในนิยายแนววิทยาศาสตร์ช่วยให้เราเห็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนที่มนุษย์มีต่อสิ่งอื่น ประเด็นสำคัญคือสภาวะของการเป็นมนุษย์ภายใต้เทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ สิ่งที่เราเรียกว่า “มนุษย์” อาจมีความแตกต่างไปจากความรู้เดิมที่เรามักเชื่อว่าเนื้อตัวร่างกายตามธรรมชาติคือแก่นแท้ที่บ่งบอกความมีชีวิตของมนุษย์ แต่เมื่อมนุษย์นำเทคโนโลยีและสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์เข้ามารวมเป็นตัวตนใหม่ พรหมแดนที่เรียกว่า “ธรรมชาติ” และ “วัฒนธรรม” อาจมิใช่สิ่งที่อยู่ตรงข้ามกันอีกต่อไป ข้อถกเถียงนี้เกิดขึ้นในวงวิชาการตั้งแต่งานเขียนของดอแนา ฮาราเวย์ และนักวิชาการหลังสมัยใหม่อีกจำนวนมากที่ได้วิพากษ์กระบวนทัศน์แบบเหตุผลนิยมและปฏิฐานนิยมที่ขึ้นการสร้างความจริงกับโลก บทความของจักรกริชช่วยขยายความเข้าใจว่ามนุษย์จำเป็นต้องอยู่กับปัจจุบันและสิ่งที่กำลังจะมาถึง ซึ่งสิ่งเหล่านั้นจะทำให้มนุษย์ก้าวข้ามขอบเขตความรู้แบบเดิมไปสู่ความท้าทายใหม่ ๆ ที่มนุษย์จะใช้ชีวิตอยู่กับสิ่งอื่นได้

บทความของจิราพร เหล่าเจริญวงศ์ เสนอมุมมองและตั้งคำถามต่อการใช้พื้นที่เมืองโดยมองผ่านประสบการณ์ชีวิตของหญิงขายบริการทางเพศในประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเด็นที่น่าสนใจคือ รัฐมองพื้นที่โคมแดงซึ่งเป็นถิ่นทำมาหากินของผู้ขายบริการทางเพศในฐานะเป็นความไร้ระเบียบ สกปรกและเป็นแหล่งอาชญากรรม จึงพยายามเข้าไปจัดระเบียบควบคุมและปรับเปลี่ยนพื้นที่ให้สะอาด โดยย้ายสถานบริการออกไปอยู่ที่อื่น วิธีคิดและการกระทำของ

รัฐเนเธอร์แลนด์สะท้อนให้เห็นว่าชีวิตของหญิงขายบริการมิได้ถูกรับรองในฐานะเป็นพลเมืองและขาดสิทธิในการใช้ชีวิตทางสังคม การกระทำของรัฐยังมองเรื่องเพศเป็นสิ่งอันตรายและพยายามสร้างเมืองให้มีระเบียบตามโลกทัศน์แบบเหตุผลนิยม ปัญหาที่เกิดขึ้นคือการขีดเส้นแบ่งที่ตายตัวให้กับชีวิตคนที่ดิ้นรนเอาตัวรอดภายใต้ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ประเด็นเกี่ยวกับการมีเส้นแบ่งของพื้นที่ยังพบในการศึกษาของฐานิดา บุญวรรณ เป็นการอธิบายพื้นที่เรือนและที่อยู่อาศัยในมนทัศน์ของชาวไทดำที่เชื่อมโยงชีวิตคนเป็นเข้ากับชีวิตคนตาย ชาวไทดำมีความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษที่ยังคงอยู่กับลูกหลานบริเวณ “กะล่อห้อง” ซึ่งเป็นพื้นที่ที่คนตายเคยใช้ชีวิตอยู่ ลูกหลานไทดำมิได้ทำลายที่อยู่ของคนตาย แต่เก็บรักษาเอาไว้เหมือนเมื่อคนตายยังมีชีวิต การมีพื้นที่ของคนเป็นและคนตายอยู่ในเรือนเดียวกันสะท้อนให้เห็นว่าชาวไทดำสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับวิญญาณในโลกคู่ขนาน

บทความของปิยรัตน์ ปันลี อธิบายพื้นที่ในอีกลักษณะหนึ่ง โดยชี้ว่าสถานที่ที่เคยมีคนตาย มีความเศร้าโศก และมีความเจ็บปวดทุกข์ทรมานของมนุษย์กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงมืด (dark tourism) ที่สร้างความหมายและจินตนาการให้กับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสมัยใหม่ ปิยรัตน์ยกตัวอย่างการท่องเที่ยวสถานที่ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในประเทศรวันดาและประเทศเขมร สะพานข้ามแม่น้ำแควและทางรถไฟสายมรณะในจังหวัดกาญจนบุรี สถานที่เหล่านี้ถูกโปรโมทเพื่อการท่องเที่ยว ประเด็นสำคัญคือการไปเที่ยวในสถานที่ที่เคยมีคนตายและมีความเศร้าคือการย้อนเวลากลับไปสู่อดีต แต่ภายใต้ธุรกิจท่องเที่ยว นอกเหนือจากผลกำไรและจำนวนเงินที่ได้รับ การเรียนรู้คุณค่าชีวิตและความหมายของความตายจากประสบการณ์ของมนุษย์ในสถานที่ทางประวัติศาสตร์เหล่านั้น สามารถทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจคุณค่าของมนุษย์และเรียนรู้โศกนาฏกรรมที่ผ่านมาได้อย่างไร

บทความของตรงใจ หุตางกูร หยิบงานเขียนของนักเดินทางที่ชื่อ Cosmas Indicopleustes ซึ่งเป็นพ่อค้าและนักเดินทางชาวกรีกที่เขียนบันทึก

การเดินทางในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 6 โดยบอกเล่าเกี่ยวกับดินแดนที่เป็น
 ศรีลังกาในฐานะศูนย์กลางทางการค้าที่เชื่อมโลกตะวันตกกับตะวันออก
 เข้าด้วยกัน งานเขียน The Christian Topography ของ Cosmas ได้กล่าวถึง
 “ดินแดนกานพลู” ที่อยู่ระหว่างศรีลังกากับจีน ซึ่งอาจจะเป็นพื้นที่เอเชีย
 ตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากกานพลูเป็นพืชท้องถิ่นในบริเวณนี้และมีการ
 กล่าวไว้ในบันทึกทางประวัติศาสตร์ของนักเดินทางและพ่อค้าต่างชาติ ตรงใจ
 พยายามวิเคราะห์ว่าเอกสารจีน เอกสารอินเดีย เอกสารอาหรับ เอกสารภาษา
 สันสกฤต ต่างกล่าวถึงดินแดนกานพลูที่อยู่ในเขตหมู่เกาะระหว่างศรีลังกาและจีน
 กานพลูจึงเป็นอัตลักษณ์สำคัญในทางภูมิศาสตร์ที่บ่งบอกว่าเอเชียตะวันออกเฉียง
 ใต้ปลูกกานพลูเพื่อเป็นสินค้าส่งออกต่างประเทศมายาวนาน บทความ
 ของเอกรินทร์ พึ่งประชา อธิบายเรื่องพลเมืองอาหารที่เกิดจากฐานคิดที่ว่า
 ประชาชนในสังคมมีสิทธิที่จะเข้าถึงอาหารที่เป็นปัจจัยในการมีชีวิต รวมทั้ง
 มีสิทธิที่จะผลิตอาหารในสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์เพื่อประโยชน์ต่อ
 ตนเองและส่วนรวมโดยไม่ถูกละเมิดและปิดกั้นจากอำนาจ ทั้งนี้อาหารมิใช่
 เพียงเรื่องผลผลิตทางเศรษฐกิจ แต่อาหารคือตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิต คุณภาพ
 สิ่งแวดล้อม การเคารพสิทธิและความเท่าเทียมทางสังคม